МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Формування доходів Державного бюджету України»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМУПЗ-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма «Управління публічними фінансами»

_____ Галанець Оксани Миколаївни
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Сокирко Олена Сергіївна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми _____ Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «23» 01 2023 № 9

Завідувач
кафедри _____ Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 14 18.01.2023 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.11.2022 _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (відмінно) 07.02.2023 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Ковальова Т.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

_____ Гордєй О.Д.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Коледа Ю.А.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Бедринець М.Д.
(підпис) (ініціали, прізвище)

секретар _____ Шепіленко В.Ю.

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
I. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	28		Голова Ковальова І.О. Заст. голови Гордєєв О.Д. Члени комісії: Камера Т.А. Бедринець М.Д. секретар Шепиленкова Ю.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	9		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	47		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - _45_____ балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
92	A	5 (відмінно)	07.02.2023	Ковальова Ю. Гордєєв О.Д. Камера Т.А. Бедринець М.Д. Шепиленкова Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет **Фінансів та цифрових технологій**
Кафедра **Публічних фінансів**
Спеціальність **072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**
Освітньо-професійна програма **«Управління публічними фінансами»**

Затверджую
в.о. завідувача кафедри публічних фінансів
_____ Тетяна КОЛЯДА
«13» січня 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувачу вищої освіти

Галанець Оксани Миколаївни

1.Тема випускної кваліфікаційної роботи (проєкту)

Формування доходів Державного бюджету України

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2021 р. № 106

2. Строк здачі закінченої роботи
30.11.2022

3.Мета роботи полягає в дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку бюджетної системи України

Об'єкт дослідження є доходна частина державного бюджету України.

Предмет дослідження є теоретико - методичні засади та практичні рекомендації щодо сутності, складу та удосконалення доходної частини Державного бюджету України

Орієнтовна база дослідження Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України

4. Вихідні дані до роботи законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтеренет - ресурси тощо.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, схеми, рисунки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРА

1.1. Сутність та принципи бюджетної системи України 1.2. Склад і стру дохідної частини Державного бюджету України РОЗДІЛ 2. АН ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ 2.1. Тенд формування доходів державного бюджету України 2.2. Оцінка до місцевих бюджетів України РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

7. Календарний план виконання роботи

№ п\п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.11.2022
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	25.11.2022 р.	24.11.2022
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	28.11.2022
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	20-28.12.2022 р.	20.12.2022
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	20.01.2023
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	24.01.2023
7	Захист кваліфікаційної роботи	7-8 лютого 2023 р.	7-8 лютого 20

8.Дата видачі завдання «10»__01_ 2022.

9. Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ (підпис) Сокирко О.С.

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ (підпис) Гордей О.Д. (прізвище, ініці

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ (підпис) _Галанець О.І (прізвище, іні

АНОТАЦІЯ

Формування доходів Державного бюджету України

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Мета роботи полягає в дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку бюджетної системи України.

Завданнями роботи є:

– дослідити сутність і принципи бюджетної системи;

– визначити склад і структуру доходної частини Державного бюджету України;

– проаналізувати основні тенденції формування доходів державного бюджету України;

– здійснити оцінку доходів місцевих бюджетів України;

– визначити перспективи розвитку Державного бюджету.

Предметом дослідження є теоретико - методичні засади та практичні рекомендації щодо сутності, складу та удосконалення доходної частини Державного бюджету України.

Об'єктом дослідження є доходна частина державного бюджету України.

Базою дослідження виступає Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України..

За результатами дослідження сформульовані теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення доходної частини державного бюджету України. Основні теоретичні положення та результати прикладних розробок можуть використовуватись при викладанні дисциплін «Бюджетна система» у закладах вищої освіти.

Одержані результати можуть бути використані пропозиції можуть бути використані на практиці щодо усунення негативних впливів на формування доходної частини бюджету.

Кваліфікаційна робота містить _ 44 сторінки, _8 таблиць, __29___рисунків, список використаних джерел__44__ найменування.

Ключові слова: бюджетна система, державний бюджет, місцевий бюджет, доходи державного бюджету, видатки державного бюджету.

Рік виконання кваліфікаційної роботи - 2022

Рік захисту роботи - 2023

ЗМІСТ

ВСТУП… 4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ 8

1.1. Сутність та принципи бюджетної системи України.....8

1.2. Склад і структура дохідної частини Державного бюджету України..... 14

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ… 23

2.1. Тенденції формування доходів державного бюджету України.....23

2.2. Оцінка доходів місцевих бюджетів України 33

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ 40

ВИСНОВКИ.....48

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 51

ДОДАТКИ.....57

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена теоретичною і практичною значущістю питань, що стосуються формування доходної частини Державного бюджету в Україні. Загальновідомо, що ефективний розподіл фінансових ресурсів виступає найважливішою гарантією функціонування держави. Це визначає її фінансові можливості здійснення своїх внутрішніх і зовнішніх функцій.

Доходи бюджету на макрорівні забезпечують економічний і соціальний розвиток країни. Разом з тим це відбувається і на мікрорівні, а також забезпечує надання фінансової підтримки населенню. Головною умовою виконання бюджетом своєї ролі є збалансування його доходів, як за видатками, так і за доходами. Значне перевищення видатків над доходами майже завжди призводить до економічної кризи, обсягів зростання державного боргу та стійкого дефіциту бюджетів на усіх рівнях тощо. Економічні відносини та їх багатогранність реалізовується через процеси бюджетного забезпечення соціального і економічного розвитку. Воно вимагає ґрунтовного вивчення характеру і напрямів таких відносин. Державний бюджет впливає на всі процеси, які відбуваються у соціальній та економічній сферах суспільства. Саме тому, актуальним є дослідження видів, методів та джерел формування доходів держави і проведення їх оцінки шляхом виявлення збільшення резервів бюджетних коштів та раціонального використання.

Водночас вона виступає головною законною формою акумуляції та перерозподілу публічних фінансів шляхом прийняття бюджету у встановленому порядку згідно чинного законодавства.

Бюджетна система є не тільки уніфікованою формою усуспільнення та перерозподілу публічних фінансів у рамках ДБУ. Вона також є ключовим гарантом реалізації основних законних прав і свобод громадян, які забезпечують можливість отримання соціальних стандартів навіть у не дуже розвинених регіонах України.

Вирішення основних вищенаведених завдань потребує оперативного прийняття зважених стратегічних рішень. Вони забезпечать виконання ДБУ, який обумовлює необхідність щодо створення цілісної системи збору, обробки, передачі, зберігання, аналізу, візуалізації та документування різної інформації із метою оцінювання, діагностики, моделювання та оперативного прогнозування зазначеного процесу. Належна якість і своєчасність прийняття рішень на макрорівні дає можливість ефективного бюджетного регулювання дефіциту бюджету та належне обслуговування бюджетних запозичень. Разом з тим виникає необхідність значного поглиблення рівня адаптації існуючих теоретичних положень та приведення їх до сьогоденних умов економічного розвитку. В т.ч. необхідно розробити практичні рекомендації щодо удосконалення та збільшення доходів бюджету.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Теоретичний аналіз наукових праць присвячених формуванню доходів бюджету знайшли відбиток у широкого загалу науковців, серед яких зазначимо публікації українських вчених В. Базилевича, Ю. Пасічника, Л. Момотюк, А. Єпіфанова, Ю. Коваль та ін. засвідчує, що в науковій літературі та численних навчально - методичних публікаціях питання формування та оцінки доходів державного бюджету висвітлено не досить детально. Тому дана проблема потребує подальшого наукового дослідження.

Разом з тим питаннями розвитку бюджетної системи займались такі вчені як: О. Абакуменко, В. Андрущенко, Т. Боголіб, Т. Бондарук, С. Буковинський, С. Булгакова, О. Василик, В. Геєць, І. Лук’яненко, І. Луніна, І. Лютий, В. Мельник, В. Опарін, Т. Паєнтко, Д. Полозенко, В. Федосов, І. Чугунов, А. Чухно, С. Юрій та ін.

Мета роботи полягає в дослідженні сучасного стану та перспектив розвитку бюджетної системи України. Згідно із поставленою метою було визначено наступні *завдання:*

– дослідити сутність і принципи бюджетної системи;

– визначити склад і структуру доходної частини Державного бюджету України;

– проаналізувати основні тенденції формування доходів державного бюджету України;

– здійснити оцінку доходів місцевих бюджетів України;

– визначити перспективи розвитку Державного бюджету.

Об'єктом дослідження є доходна частина державного бюджету України.

База дослідження: Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України..

Предметом дослідження є теоретико - методичні засади та практичні рекомендації щодо сутності, складу та удосконалення доходної частини Державного бюджету України.

Методи дослідження. У процесі написання роботи було використано такі методи дослідження як: як історичний, абстрактно-логічний метод, метод аналогії та порівняння, для аналізу проблематики бюджетної системи – методи спостереження, групування, графічного відображення, структурного аналізу.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчо-нормативні акти, офіційні джерела статистики, наукова періодика, монографічні джерела, Інтеренет - ресурси тощо.

Сформульовані в дипломній роботі теоретичні узагальнення, практичний аналіз та пропозиції можуть бути використані для вдосконалення доходної частини державного бюджету України. Основні теоретичні положення та результати прикладних розробок можуть використовуватись при викладанні дисциплін «Бюджетна система» у вищих навчальних закладах.

Апробація результатів роботи здійснена шляхом публікації тезисів на IX Міжнародній науково-практичній конференції: Eurasian scientific

discussions: «Основні напрямки збалансування Державного бюджету в Україні» у 2022 році.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг роботи складає 44 сторінки, містить 25 рисунків та 8 таблиць та 44 списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

1.1. Сутність та принципи бюджетної системи України

В контексті дослідження бюджетної системи і її сутності, варто звернутись до визначення основної категорії «бюджетна система». У сучасній фінансовій науці існує низка підходів, які свідчать про наявність різних поглядів на визначення даного поняття. Зауважимо, що найпоширенішим у економічній літературі є визначення даного поняття із точки зору її функціонально-структурної побудови.

Вона визначається як сукупність всіх бюджетів, які діють на території країни [1, с. 31].

За підходу, наведеного С.О. Булгаковою, «бюджетна політика являє собою цілеспрямовану діяльність держави щодо регулювання бюджетного процесу, управління збалансованістю бюджету, а також використання бюджетної системи для реалізації завдань економічної політики в країні» [2, с. 49]. Окремі її аспекти не враховують її вплив на соціальний розвиток суспільства, який не може бути проігноровано у сучасних умовах розвитку «соціальних фінансів». Цей аспект врахований у визначенні Боголіб Т., яка вважає, що «бюджетна система - сукупність бюджетів усіх рівнів, яка регулюється правовими нормами і формується на єдиних принципах згідно з місцевим устроєм та адміністративно-територіальним поділом України» [5, с. 59].

За іншого підходу, Огонь Ц. визначає «бюджетну політику як «спрямовану діяльність держави, метою якої є фінансово-бюджетна сфера» [6, с. 126].

За такого підходу вона спрямована на якісну реалізацію збалансування бюджетної стратегії у системі управління публічними фінансами.

Бюджетна система в такій інтерпретації розглядається із позиції як макроекономічного ефекту, так і соціально-політичного. Водночас тут поняття «пріоритети» і «національні інтереси ототожнюються».

Вартим уваги є підхід С.І. Юрія, В.М. Федосова, які розуміють бюджетну політику як «діяльність органів державної влади, державного управління та ОМС із визначенням стратегічної мети, напрямків, основних завдань та пріоритетів розвитку бюджетних відносин, а також засобів бюджетної тактики для їх досягнення» [7, с. 149]. Бюджетна система має розглядатися як на макро, так на і мікрорівнях, при цьому маючи свої завдання, особливості формування та реалізації.

Таким чином, зауважимо, що в економічній і фінансовій літературі вона розглядається як основна категорія управління бюджетним процесом, в основі якого лежать фінансові та бюджетні відносини із взаємовідносинами державного управління. За ін. підходу її розглядають як категорію, яка синтезує управлінські і грошові відносини, які виникають в процесі цілеспрямованого, свідомого впливу держави на суспільне виробництво на основі використання функціональних можливостей бюджету та системи її обслуговуючих категорій [2, с. 118]. Даний підхід важливий з огляду практики. Процес формування і реалізації бюджетної системи має ґрунтуватися на закономірностях і об’єктивних законах функціонування економічного середовища. В ін.. випадку, бюджетна система навряд чи зможе відповідати вимогам, які до неї висуваються суспільством за окремими критеріями ефективності.

Отже, під поняттям «бюджетна система розуміємо, систему, яка заснована на основних принципах, які врегульовані нормами права, що складаються в сфері планування формування, розподілу, використання коштів державних і місцевих бюджетів і позабюджетних фондів, а так само в ході бюджетного процесу, в процесі державного бюджетного контролю і в процесі притягнення до відповідальності за порушення законодавства в бюджетній сфері».

Продовжуючи наше дослідження слід відмітити, що світова практика використання бюджетних відносин утворила два основних типи бюджетних систем. Типи бюджетних систем представлено на рис. 1.1 [7, с. 118]:

Рис. 1.1. Типи бюджетних систем

Джерело: [7]

Загальновідомо, що бюджетну систему розуміємо як сукупність державного та місцевих бюджетів відповідно до структури бюджетного устрою. Вона функціонує на засадах визначених чинним законодавством (рис. 1.2) [8, с. 42].

Основні функції бюджету представлено на рис. 1.2.

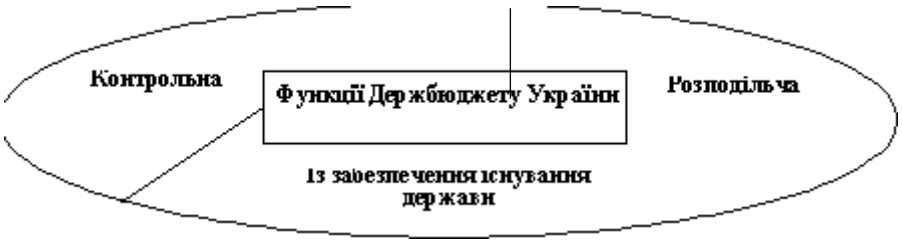

Рис. 1.2 Функції Державного бюджету України

Джерело: [1]

Відповідно до Конституції, Україна – унітарна держава, яка має 24 області [8, с. 42]. Варто погодитись із Н.В. Савчук, що головним недоліком визначення сутності бюджетної системи, яке наведене у Бюджетному кодексі, є концептуальна обмеженість. Зокрема, її сутність і основний зміст подані як окремої категорії системи, яка існує у своєрідному економічному і соціальному вакуумі [5].

Ця концепція, що втілена у найважливішому документі – Бюджетному Кодексі України, орієнтована на вирішення внутрішньо-бюджетних проблем. Якщо глибоко проаналізувати усі її концептуальні положення, то можна побачити її рахунковий, організаційно-технічний характер, який зводить завдання бюджетної системи до функції урядових кас.

Важливою є також побудова та структура бюджетної системи держави (рис. 1.4).

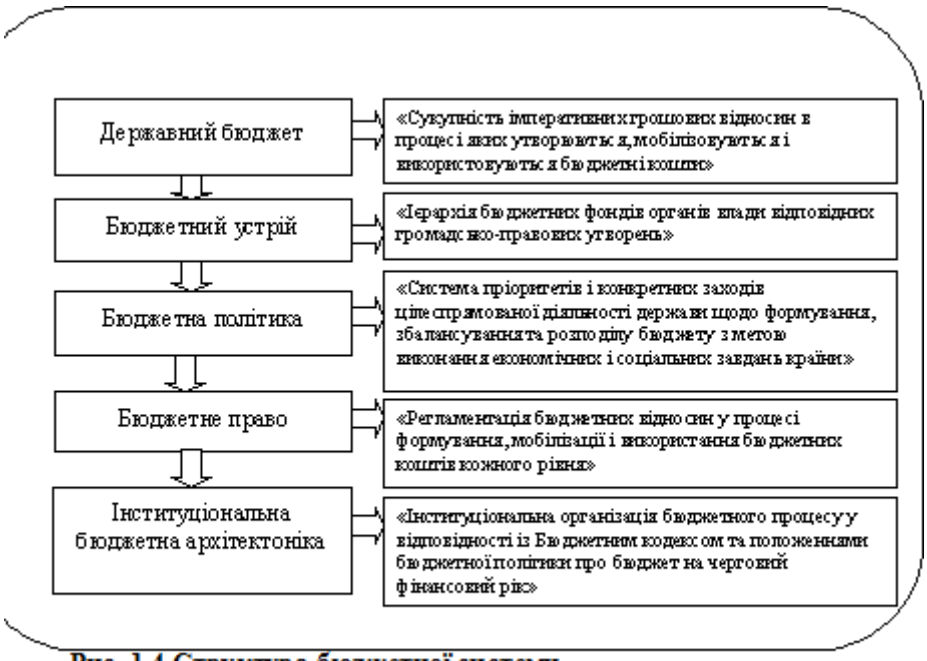

Рис. 1.4 Структура бюджетної системи

Джерело: [8]

Бюджетній системі як адаптивному механізму відводиться роль основного економічного регулятора. Основне призначення якого зводиться до утримання державного апарату та реалізації «мінімальних державних соціальних гарантій» і «мінімальної бюджетної забезпеченості» [9, с. 53].

До основних принципів бюджетної системи згідно чинного законодавства, а саме ст. 7 БКУ відносимо такі (рис. 1.5) [4]:

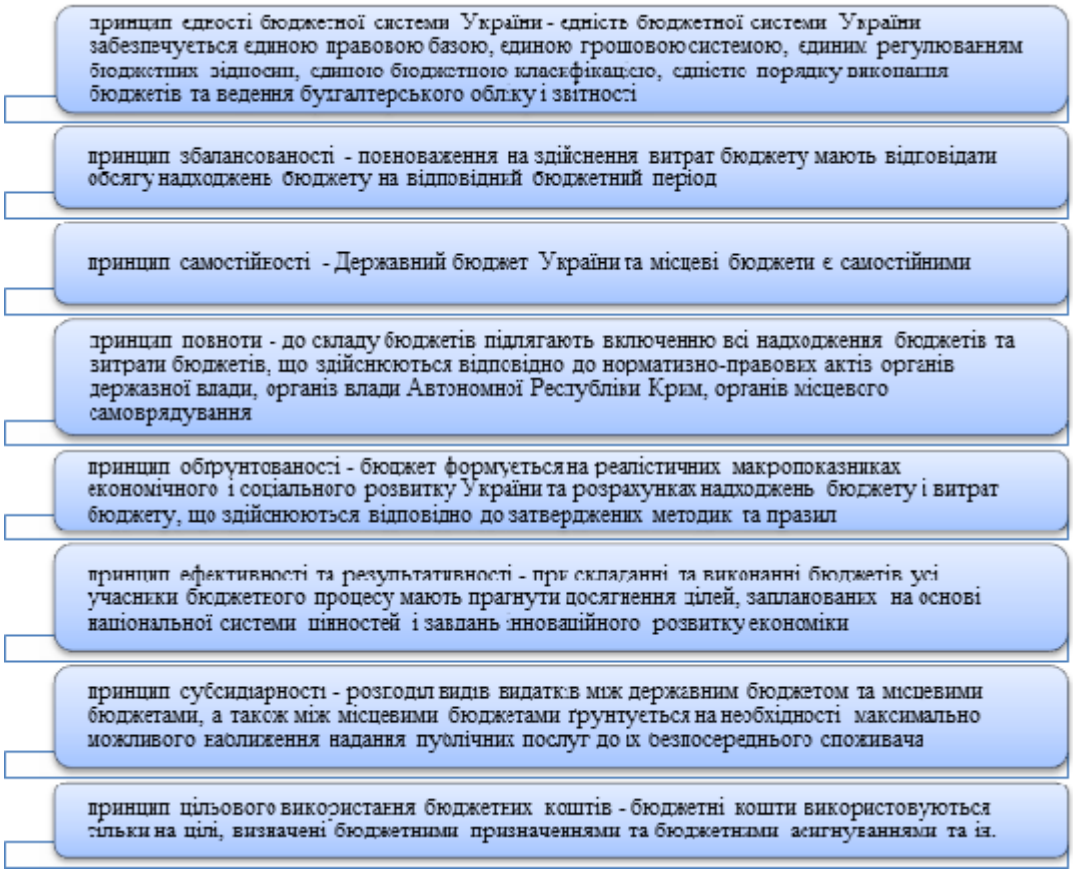

Рис. 1.5 Принципи бюджетної системи згідно БКУ

Джерело: [4]

Принципи приймають вагоме значення у розбудові бюджету та бюджетної системи, здатних забезпечувати пріоритети розвитку суспільства.

Враховуючи наведене вище, бюджетна система є одним з основних інструментів регулювання соціальної, виробничої, інвестиційної, регіональної, зовнішньоекономічної та інших сфер діяльності держави.

1.2. Склад і структура дохідної частини Державного бюджету України

Для належного функціонування держави необхідна сукупність певних фінансових ресурсів, які дозволять їй виконувати свої функції і реалізовувати певні завдання, що стоять перед нею.

Як основна економічна категорія доходи бюджету є фінансовими відносинами, які виникають між державою, населенням та суб'єктами господарювання в процесі формування фондів грошових коштів.

Як відомо, під ними розуміють економічні відносини, які виникають між державою, юридичними та фізичними особами із приводу формування частини фінансових ресурсів держави у процесі розподілу і перерозподілу ВВП, які акумулюється в бюджетах різних рівнів задля виконання державою покладених на неї функцій [10, с. 12].

Варто зазначити, що багато вітчизняних науковців розглядають це поняття, з одного боку, як систему економічних відносин, а із іншого – як кошти, що формують бюджет держави [12, с. 154].

Перш за все, доходи бюджету забезпечують фінансування суспільно необхідних видатків та є коштами, які надходять державі у постійне користування на безповоротній основі.

Згідно Бюджетного кодексу України доходи бюджету класифікуються наступним чином: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти (табл. 1.2) [17-18].

Таблиця 1.1

Трактування категорії доходів Державного бюджету різними науковцями

Автор(и)	Дефініція
Базилевич В.Д., БаластрикЛ.О.	«Державні доходи - це е ко но м іч н і та грошові відносини, що складаються між юридичними і фізичними особами та державою у процесі вилучення і акумуляції частини вартості ВВП у бюджеті на цілі виконання державних функцій».
ЄпіфановА.О., Сало І.В.	«Доходи бюджету - це грошові відносини, які виникають із приводу розподілу вартості. Разом з тим їх називають частиною ВВП, який використовуються державою задля здійснення свої функцій».
ЗагорськийВ.С., Вовчак О.Д., Благун І.Г.	«Доходи Державного бюджету, які здійснюються на підставі чинного законодавства добровільні і обов'язкові надходження до бюджету, що спрямовуються державою задля виконання необхідних функцій».
Карлін Л.І.	«Доходи Державного бюджету визначаються як сукупність грошових надходжень щодо централізованого фонду грошових ресурсів, які використовуються для виконання основних завдань і функцій».
Пасічник Ю.В.	«Доходи бюджету - це основна частина централізованих фінансових ресурсів держави, що діють на підставі чинного законодавства та необхідні для виконання її основних функцій».
Юрій С.І., Федосов В.М.	«Дохід бюджету є результатом перерозподільних процесів, які виникають в державі, а з ін. це є цільові фонди відповідно до функцій держави. Отже, доходи бюджету - це основна частка централізованих ресурсів держави, які потрібні для виконання нею відповідних функцій».

Джерело: [13-14,16]

Класифікація доходів бюджету представлена в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Класифікація доходів державного бюджету

№ з/п	Назва	Характеристика
1.	Податкові доходи	Справляються і встановлені згідно чинного законодавства (ПКУ).
2.	Неподатковідоходи	Вони надходять в результаті надходження доходів від власності та підприємницької діяльності; адміністративних зборів і платежів, доходів від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження.
3.	ди від операційз капіталом	Ці доходи мобілізуються неподатковим методом. Вони включають в себе: надходження від продажу основного капіталу; надходження від реалізації державних запасів товарів; надходження від продажу землі і нематеріальних активів.
4.	Трансферти	Це фінансова безоплатна та безповоротна допомога, яка надходить від органів державної влади, ОМС, інших держав або міжнародних організацій.

Джерело: [5]

На обсяг доходів бюджету здійснюють вплив певні фактори як внутрішнього, так і зовнішнього характеру (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Фактори, що впливають на доходи бюджету

Зовнішні	Внутрішні
Стан світової фінансової системи	Макропоказники (ВВП, рівень інфляції, безробіття, бюджетний дефіцит та їх динаміка)
Експортні можливості країни	Рівень оподаткування в країні
Наявність бар'єрів для входження на міжнародні ринки	Платоспроможність юридичних і фізичних осіб
Рівень економічної інтеграції країни	Рівень тінізації економіки
Сальдо торгівельного балансу	Стабільність національної валюти
Рівень зовнішнього державного боргу	Рівень внутрішнього державного боргу

Джерело: Складено на основі [19]

Основні види доходів ДБУ представлено на рис. 1.6.

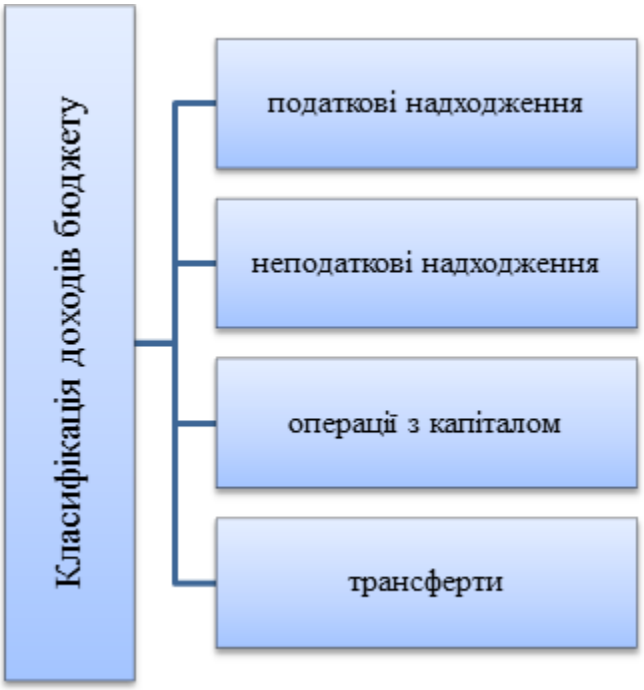

Рис. 1.6 Основні види доходів ДБУ

Джерело: [5]

Основний перелік та груп податкових доходів бюджету, що наведено на рис. 1.7.

Податкові надходження – це передбачені податковими законами

України загальнодержавні та місцеві податки, збори й інші обов'язкові платежі. Склад податкових надходжень демонструє рис. 1.6 [21].

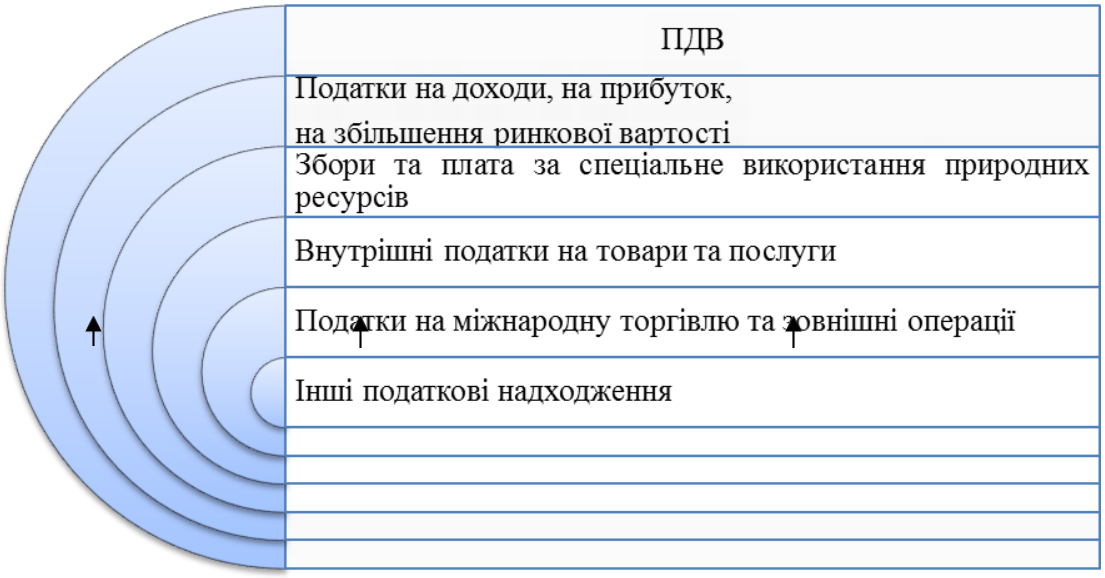

Рис. 1.7 Склад податкових надходжень бюджетів

Джерело:[4]

Неподаткові доходи включають всі безповоротні надходження, за винятком доходів від продажу капіталу. Сюди відносимо усі надходження від штрафів та санкцій, окрім штрафів щодо порушення податкового законодавства, в т.ч. добровільні, невідплатні та поточні надходження із недержавних джерел (рис.1.8) [5].

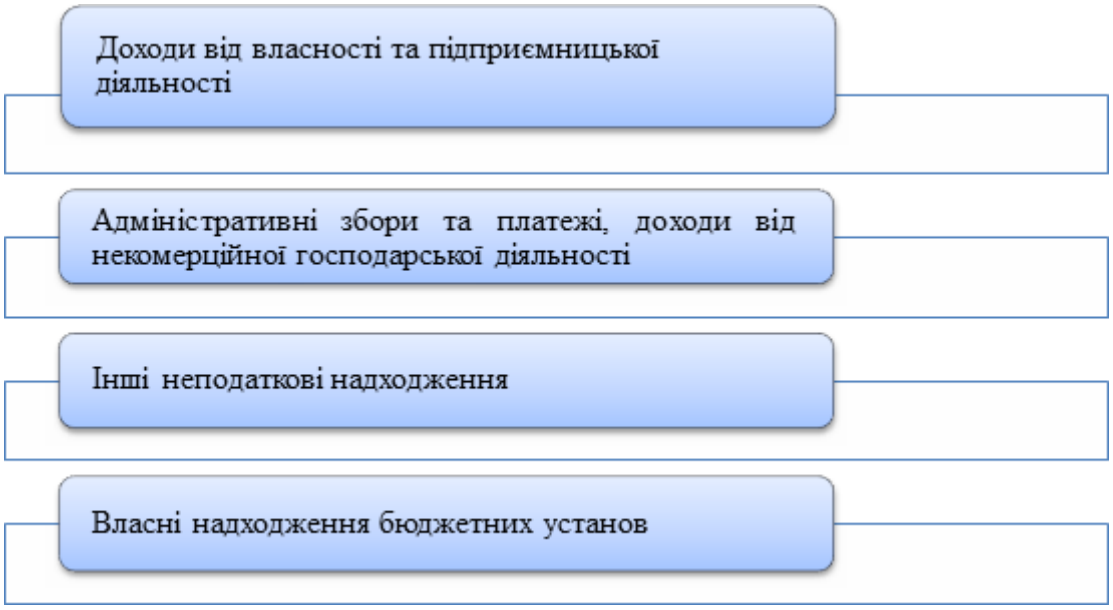

Рис. 1.8 Основні види неподаткових надходжень

Джерело: [5]

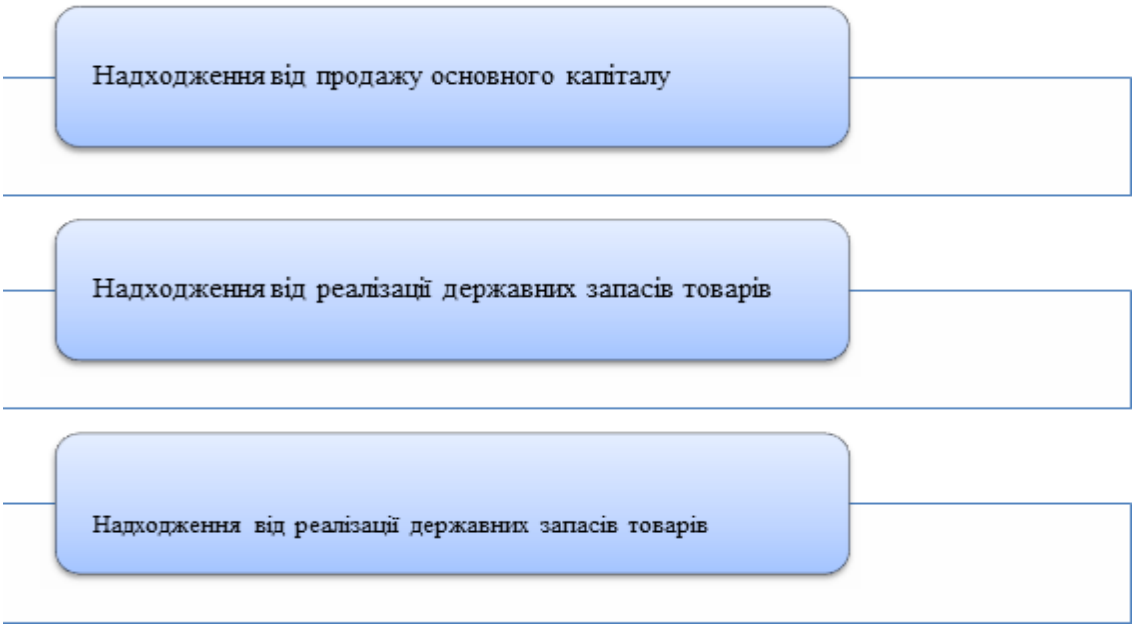
Класифікація передбачає групування доходів за джерелом одержання відповідно у групи та розділи. Перелік підрозділів та груп бюджету, що відносяться до кожного розділу, наведено на рис. 1.9.

Рис. 1.9 Джерела формування бюджетів

Джерело:[4]

Згідно ст. 9 БКУ доходи від операцій із капіталом – це основні доходи, які мобілізуються на основі неподаткового методу. Вони включають 3 групи надходжень. Доходи від операцій з капіталом демонструє рис. 1.10

[5].

Рис. 1.10 Основні види доходів операцій з капіталом

Джерело: [4]

Частину доходів бюджету займають «трансферти під якими слід розуміти кошти, які одержані від ін. органів державної влади, ОМС, ін. держав або МФО на безоплатній і безповоротній основі» (ст. 9 БКУ) [5]. Структуру бюджетних трансфертів візуалізовано на рис. 1.11.

Рис. 1.11 Структура офіційних трансфертів згідно чинного законодавства

Джерело: [5]

Ключовою складовою частиною бюджету є її видаткова частина. Її слід ретельно розглянути. Розподіл видатків між різними рівнями бюджетів згідно чинного законодавства представлено на рис. 1.12 [5].

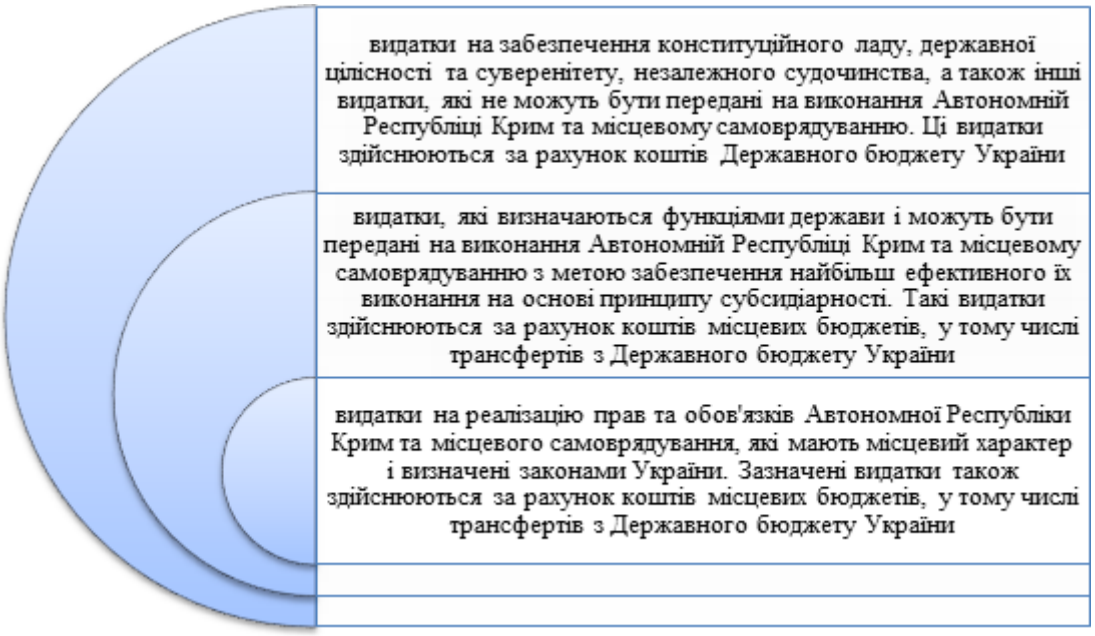

Рис. 1.12 Розподіл видатків згідно із положень Бюджетного кодексу України

Джерело: [5]

Державний бюджет поділено на 2 складові частини: загальний та спеціальний фонд (рис.1.12).

Рис. 1.12 Структура Державного бюджету України

Джерело: [5]

Загальні доходи не спрямовуються на конкретну мету і призначені задля забезпечення фінансовими ресурсами загальних видатків. Основний склад цих доходів визначено ст. 29 БКУ [5].

Разом з тим, до спеціального фонду згідно ст. 29 БКУ зараховуються як податкові так і неподаткові доходи [5].

Таким чином, зауважимо, що у процесі формування бюджету ключову роль відіграють податкові надходження. Ця роль була зумовлена в більшості випадків історичним підґрунтям і сформувалась у вигляді плати за те чи ін. благо. Ефективна податкова система є передумовою державної забезпеченості коштами. Ці кошти в майбутньому спрямовуються на оплату праці державних службовців, виконання соціально - економічних програм, гарантування соціальних виплат та багато ін. Другорядна роль відводиться неподатковим надходженням у наповненні Державного бюджету.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ ДОХОДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

2.1. Основні тенденції формування доходів державного бюджету України

Ефективний розподіл та використання доходів державного бюджету безпосередньо залежить від ступеня соціально - економічного розвитку суспільства та країни в цілому. В процесі розвитку економічної інфраструктури формується необхідна кількість робочих місць, створюються передумови розподілу та формування доходу на різних рівнях. Разом з тим забезпечується розвиток усіх галузей народного господарства по всіх регіонах України. Раціональний і безперервний процес у сфері економічного зростання здатен утворити основні передумови, що забезпечать належний рівень соціального розвитку, а саме: вирівнювання доходів у різних прошарків населення, зменшення безробіття, збільшення соціального захисту громадян, а також скорочення виплат соціальних допомог та ін. [22, с.69].

Основні тенденції доходів бюджетів показано на рис.2.1.

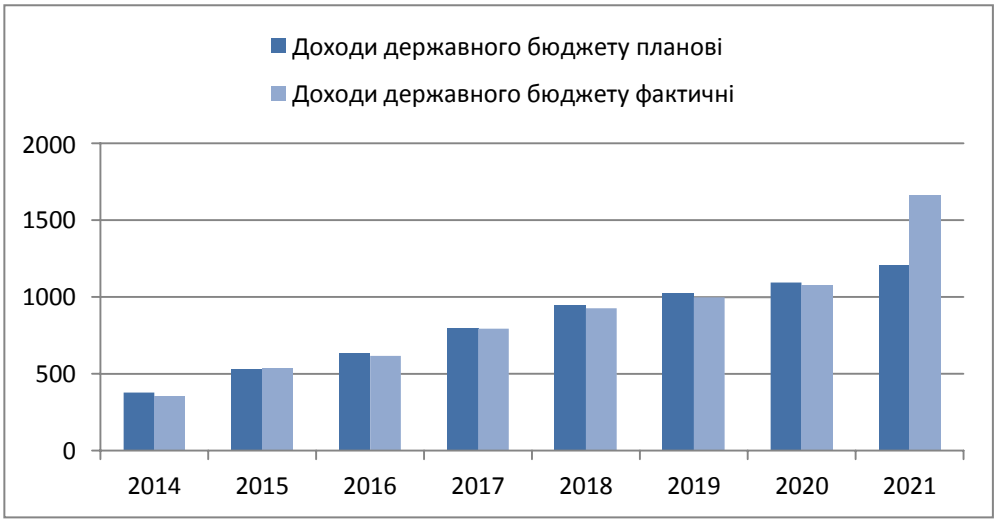

Рис. 2.1 Динаміка доходів бюджету протягом 2014-2021 рр, млрд грн

Джерело: [23,24]

Розвиток соціальної складової здатний забезпечити економію витрат державного та місцевих бюджетів, прискорити зростання вартості валового внутрішнього продукту (національного доходу), збільшення доходів до бюджетів усіх рівнів та інше. Взаємозалежність між рівнем соціально – економічного розвитку та ефективністю формування доходів державного бюджету обумовила актуальність обраної теми [22, с.70].

В межах бюджетної системи існує практика щодо формування доходів частини бюджетів всіх рівнів, які характерні використанням податкової складової. Вона може активізувати або гальмувати розвиток України в соціально – економічній площині. Основні надходження ДБУ та його структуру відображено у табл. 2.1.[23-24].

Таблиця 2.1

Динаміка надходжень до ДБУ протягом 2019 – 2021 рр, млрд. грн. (окремі статті)

Надходження	2019	2020	2021
Податкові надходження	799,7	851,1	1453,8
Неподаткові надходження	186,8	213	202,5
Доходи від операцій з капіталом	0,2	0,8	0,4
Доходи від Європейського союзу та інших міжнародних організацій	1,1	1,0	1,0
Цільові фонди	1,8	0,2	0,8
Офіційні трансферти	8,7	10,7	7,8
Всього доходів	998,3	1076,0	1662

Джерело: складено авторами на основі [1,2]

Аналітичні дані у сфері формування доходної частини державного бюджету України демонструють позитивну динаміку: загальний приріст доходної частини бюджету з 2014 по 2021 роки склав 74,6% (у грошовому еквіваленті становить 459,7 млрд. грн.). Структура доходів ДБУ показує основні джерела надходжень (рис.2.1).

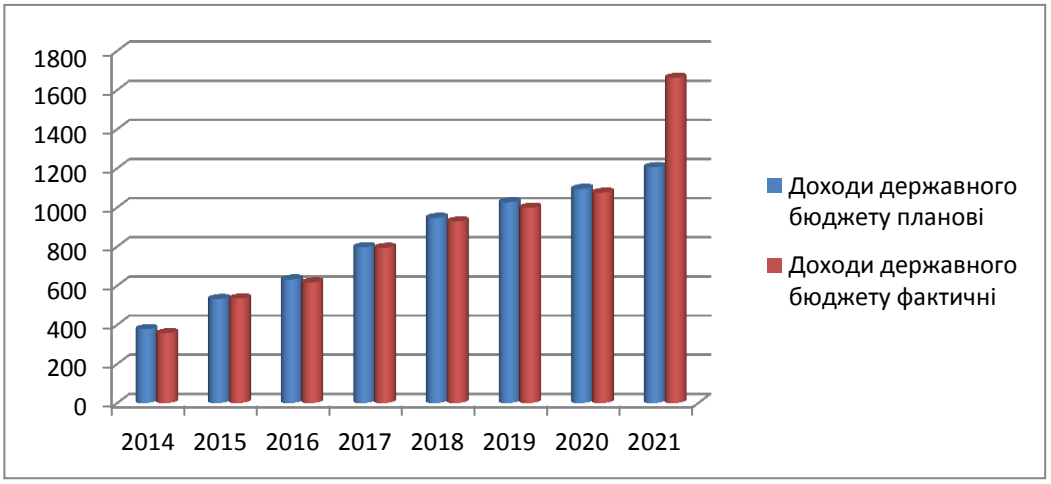

Рис. 2.1 Співвідношення планових і фактичних показників доходів Державного бюджету протягом 2014-2021 рр., млрд. грн

Джерело: складено авторами на основі [1,2]

Як видно з рис. 2.1, відслідковується позитивна динаміка надходжень, яка була спричинена зростанням податкових надходжень. Зауважимо, що податки являються основним інструментом, який наповнює ДБУ. В їх основі закладена основна необхідність виконання функцій держави.

В цілому акумуляція податків через ДБУ позитивно відображається в динаміці надходжень. У відсотковому співвідношенні загальна їх частка у структурі доходів коливається у межах від 79 до 82%. Протягом останніх 3 років до ДБУ надійшло 3535,6 млрд. грн податків.

Провідну роль у структурі податкових надходжень ДБУ припадає на ПДВ. Він займає лідируючі позиції щодо найбільшої питомої ваги та відіграє ключову роль у наповненні доходів бюджетів усіх рівнів. Основні тенденції щодо ПДВ демонструє рис. 2.2.

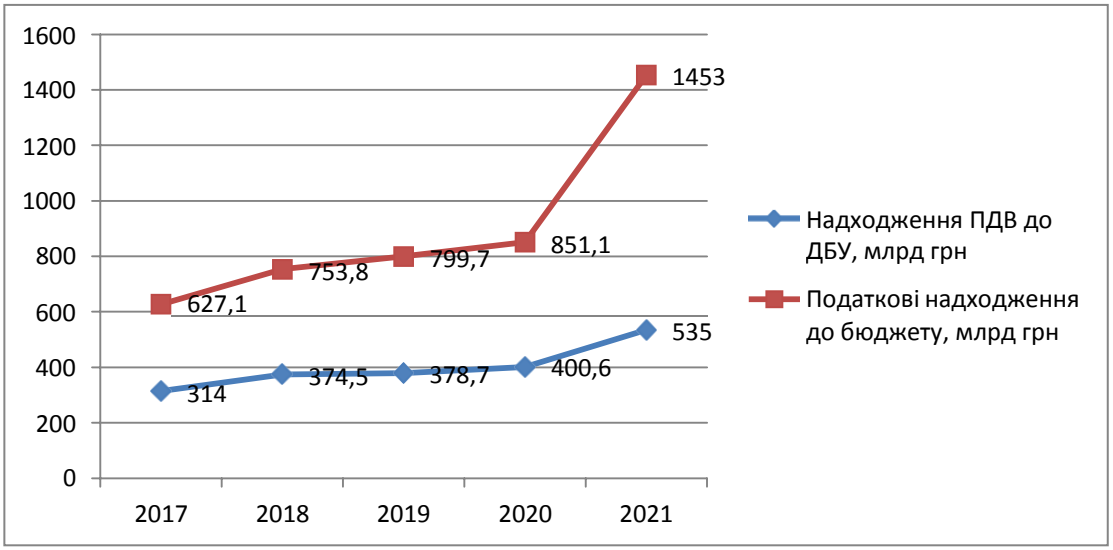

Рис. 2.2 Динаміка податкових надходжень до Державного бюджету у порівнянні з ПДВ протягом 2017 по 2021 рр, млрд. грн.

Джерело: складено авторами на основі [1,2]

Як видно з рис. 2.2 частка ПДВ коливається від 45 да 52 % у загальному обсязі податків. Таку тенденцію відображають лише податки, які є бюджетоутворюючими.

В цілому зауважимо, що за останніх п’ять років податкові надходження зросли на 69%. З них, частка ПДВ знизилась на 27%. У грошовому еквіваленті сума ПДВ зросла на 165,1 млрд грн протягом 2016 - 2020 рр.

Друге місце серед бюджетоутворюючих податків належить податку на прибуток підприємств. Протягом останніх 3 років спостерігається тенденція до його зростання, якщо порівнювати із попереднім аналогічним періодом. Даний податок має пряме відношення до сталого економічного і соціального розвитку. Його постійний зріст спонукає суб’єктів підприємництва до пошуку нових джерел від його ухилення. Як наслідок, це призводить до тінізації економіки, приховування доходів, приховування заробітної плати та недоотримання доходів до бюджету та ін. спеціалізованих фондів грошових коштів.

Наступним бюджетоутворюючим податком є ПДФО (податок на доходи фізичних осіб), який акумулюється у межах зведеного бюджету України та розподіляється між державним і місцевими бюджетами.

Основна його частка (>50 відсотків) зосереджена на місцевому рівні. Значний вплив на його зростання у 2021 р спричинило підвищення мінімальної заробітної плати. Це в свою чергу збільшило розміри бази оподаткування. Зауважимо, що суттєвий вплив даного податку має на формування та надходження до місцевих бюджетів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

ПДФО та його надходження до ДБУ

Період	Податок на доходи фізичних осіб, млрд. грн.	Доходи державного бюджету України, млрд. грн	Фіскальне значення у формуванні бюджету
2017	75,0	793,4	9,5
2018	91,7	928,1	9,9
2019	110,0	998,3	11
2020	117,3	1076,0	11
2021	349,7	1662	13

Джерело: [1,2,3]

На нашу думку, частка ПДФО протягом періоду, який досліджується зросла на 1,3%. Зауважимо, що його варто розглядати у контексті зведеного бюджету. Він демонструє позитивну динаміку, але не фінансує у повному обсязі потреби ДБУ.

Наступним слід розглянути акцизний податок, який за своєю природою накладається на ціну товарів, що не мають важливого значення у життєдіяльності людини. Це стосується так званих предметів «розкошу», ціна яких вказує на рівень доходу споживача (див. рис.2.3) [4, с. 166].

Очевидно, що загальний приріст даного податку протягом 2016 - 2021 рр становив 53,5 %. Дана динаміка пояснюється такими фактами [5, с. 307]:

доповненням списку підакцизних товарів (електроенергія, транспортні засоби , паливо);

з початком 2021 р електронні засоби для тютюнопаління та їх комплектуючі почали оподатковуватись;

зростанням кількості імпортних товарів, шо реалізуються на території країни.

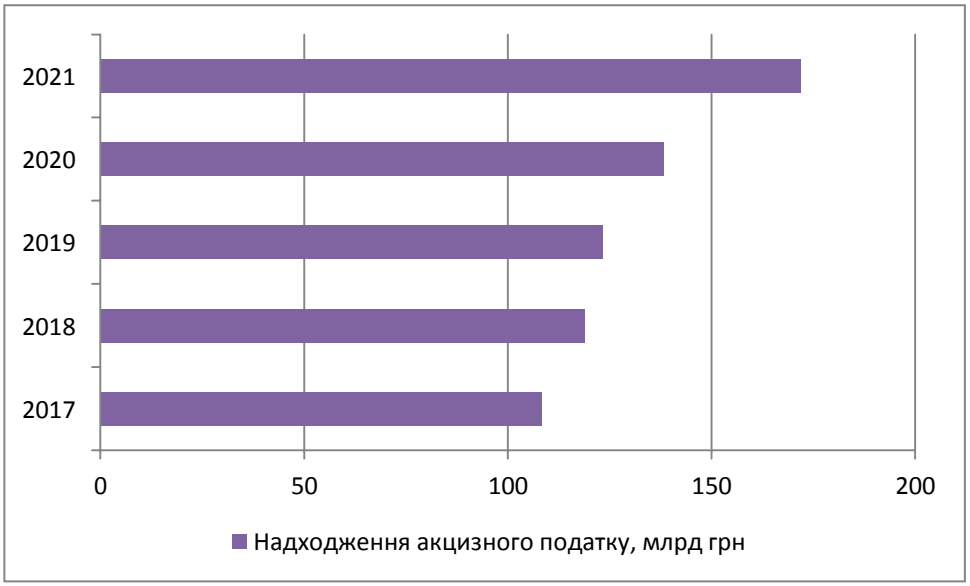

Рис.2.3 Динаміка надходжень акцизного податку до державного бюджету України з 2017 по 2021 рр, млрд. грн.

Джерело: [1,2]

Провідні країни світу зосереджені на побудові соціально орієнтованої економіки, яка включає здоровий спосіб життя як запоруку здорової нації. Так як уряди низки країн створили певні передумови щодо реалізації даної програми, то це і обмежило уживання підакцизних товарів незахищеними верствами населення. Зокрема до ряду заходів відносимо: підвищення ставок даного податку, що містять етиловий спирт та нікотин, утворення спецмісць для паління та споживання алкоголю, та відмову щодо працевлаштування населення, що має шкідливі звички [6, с. 70].

У структурі надходжень варто розглянути неподаткові надходження, які займають вагоме місце у процесі формування доходів ДБУ. Зауважимо, що їх частка в порівнянні із податковими надходженнями є значно меншою (див. рис. 2.4).

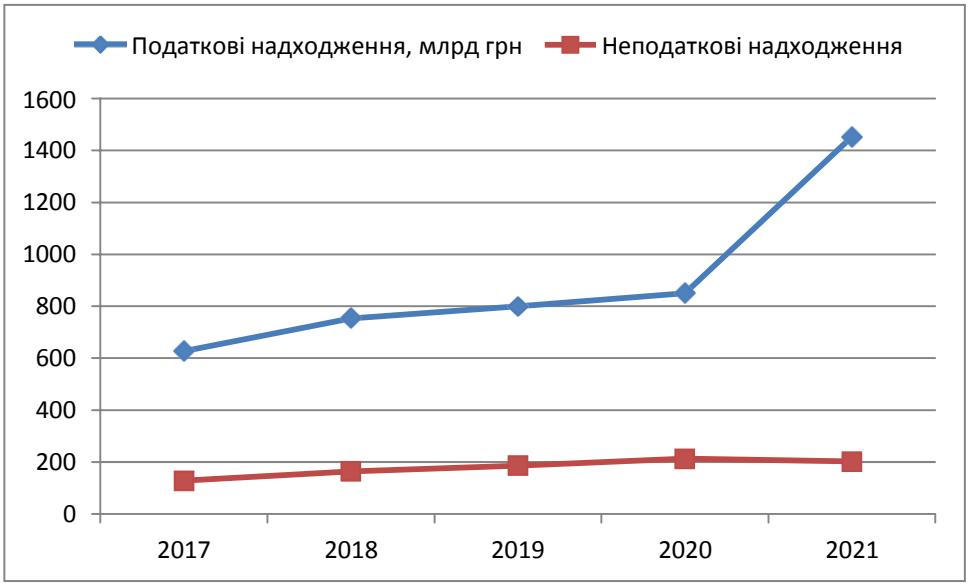

Рис. 2.4 Співвідношення динаміки податкових і неподаткових надходжень у структурі ДБУ протягом 2017 по 2021 рр, млрд грн

Джерело: [1,4]

Основним їх недоліком є обмежена можливість у плануванні. Так як, джерела їх надходження прямо залежать від факторів, які є нестабільними. Їх розмір неможливо спрогнозувати. Це в свою чергу мінімізує їх фіскальне значення для бюджету [7, с. 67].

Динаміка надходжень ПДВ з імпортних товарів і вироблених товарів представлена на рис. 2.5.

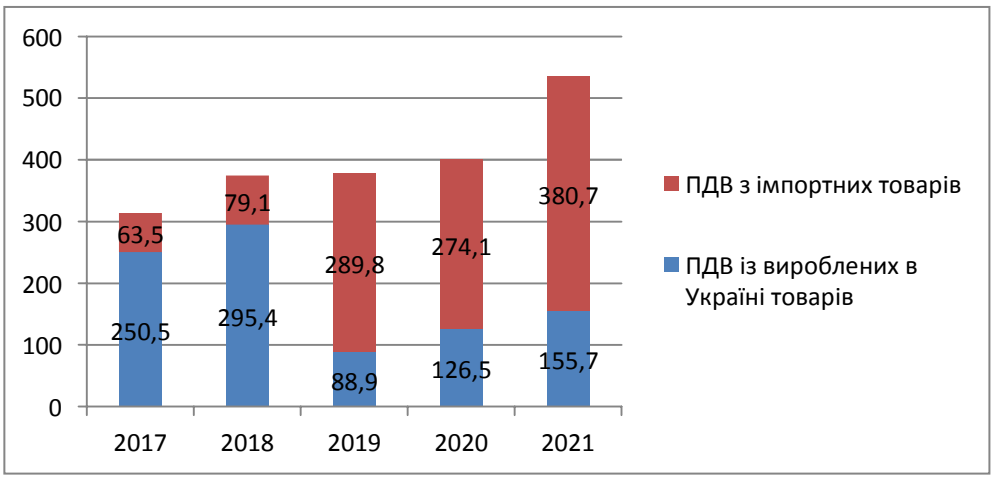

Рис. 2.5 Динаміка надходжень ПДВ з імпортних і вироблених товарів в державному бюджеті України, млрд грн

Джерело: [2,3]

Разом з тим зауважимо, що у Україна мала надходження від міжнародних організацій та Європейського Союзу, які у 2020 р знизились на 3,1 млрд грн, порівняно із 2016 р. Ці надходження у відсотковому співвідношенні становили 75,6%. Їх динаміка демонструє погіршення зав'язків на міжнародній арені через такі факти [8, с. 207]:

- воєнні дії в Україні;
- характерною ситуацією для України є «проїдання» коштів, тобто покриття дефіциту ДБУ, фінансування поточних видатків, покриття державних запозичень. У світовій практиці ці кошти, спрямовуються на підвищення потенціалу країни, розвиток НТП та інновацій;
- невиконання економічних і правових домовленостей державою, що є невід'ємною умовою фінансування міжнародною спільнотою.

Спираючись на офіційну статистику зауважимо, що основними джерелами щодо фінансування ДБУ починаючи з 24 лютого 2022 р. по 30 серпня поточного року є кредити від МФО, військові облігації, а також двосторонні кредити і гранти. Обсяги і структуру щодо фінансування МФО і міжнародних партнерів демонструє табл. 2.3.

Табл. 2.3

Структура і обсяги фінансування міжнародних фінансових організацій та урядів іноземних держав протягом І півріччя 2022 рр (млн. дол. США)

№ п/п	Назва МФО	Сума, млн дол
1	США	6990
2	Канада	1521
3	Світовий банк	929
4	ЄС	2426
5	МВФ	1410
6	ЄІБ	720
7	Японія	581
8	Великобританія	577
9	Франція	332
10	Італія	330

Джерело: складено автором на основі[21]

Зауважимо, що обсяги допомоги наразі значно зросли в силу збільшення підтримки України від міжнародних партнерів в результаті воєнної агресії росії.

Таким чином, на основі проведеного аналізу варто виділити наступні тенденції формування доходної частини централізованого фонду держави:

- наявність фіскально орієнтованої бюджетної політики,
- висока питома вага податків у структурі державних надходжень,
- розподіл надходжень окремих загальнодержавних податків між бюджетами різних рівнів,
- недостатньо розвинений податковий інструментарій.

Сформовані тенденції мають негативний вплив на розвиток економічних відносин та гальмують їх подальший розвиток. Саме тому, в першу чергу, варто звернути увагу на оптимізацію податкової сфери, зокрема: збільшення бази оподаткування, перехід від пропорційної до прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб, встановлення податку для заможних верств населення.

Крім того, необхідною умовою ефективного розвитку України є перехід на довгострокове бюджетне планування, яке дозволить розробити сталу стратегію подальшого економічного зростання.

2.2. Оцінка доходів місцевих бюджетів України

Ключову роль у розвитку регіонів та ОТГ відіграють місцеві бюджети. Разом з тим, вони допомагають розвивати інфраструктуру, фінансувати АПК, енергетику і промисловість, будівництво тощо. Тобто реалізовують загальнодержавні, економічні і соціальні функції. Основними напрямами використання місцевих бюджетів є фінансування соціальної складової, освіти, охорони здоров’я і багато ін. Динаміку доходів місцевих бюджетів протягом останніх років продемонстровано на рис. 2.6. [25].

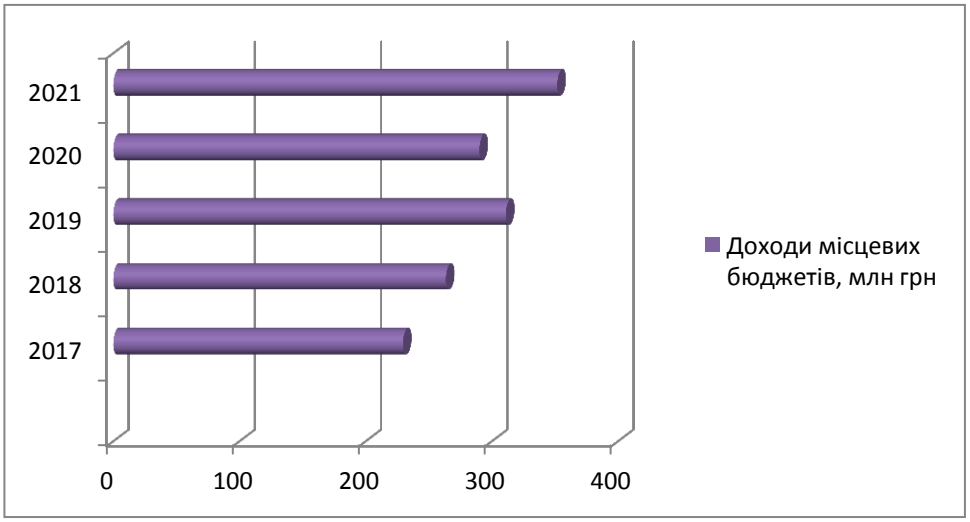

Рис.2.6 Доходи місцевих бюджетів протягом 2017-2021 рр, млн грн

Джерело: [23-25]

Нині існує проблема чіткого розмежування повноважень та функцій на усіх рівнях влади. Реформа бюджетної децентралізації частково вирішує це питання, але потребує розробки дієвого механізму, який буде визначати основні принципи місцевих бюджетів [44, с. 306].

Органами місцевої влади реалізовуються майбутні та поточні завдання щодо розвитку регіону у сфері формування доходів місцевих бюджетів. Згідно офіційних даних протягом 2021 р до місцевих бюджетів (загального й спеціального фондів) із врахуванням міжбюджетних трансфертів надійшло 351,8 млрд грн. Частка доходів у загальній структурі становила 21,3%. Основні тенденції даної сфери демонструє рис. 2.7 [25].

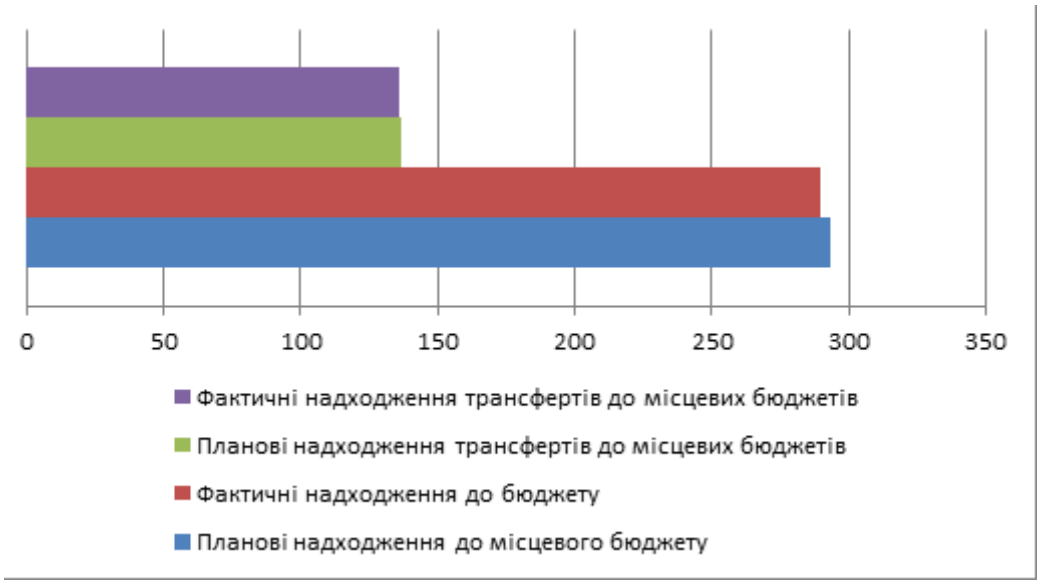

Рис.2.7 Співвідношення надходжень до загального фонду місцевих бюджетів протягом 2021 рр, млрд грн (планові і фактичні)

Джерело: [23-25]

Очевидно, що за період 2020 р він склав 43,5%; період 2021 р, частка доходів місцевих бюджетів становить 34,2% у зведеному бюджеті. Якщо не враховувати бюджетні трансферти то їх обсяг нараховує 311,1 млрд грн, що становить 22,6% відповідно. У аналогічному періоді 2019 р - 23,3% (рис. 2.8).

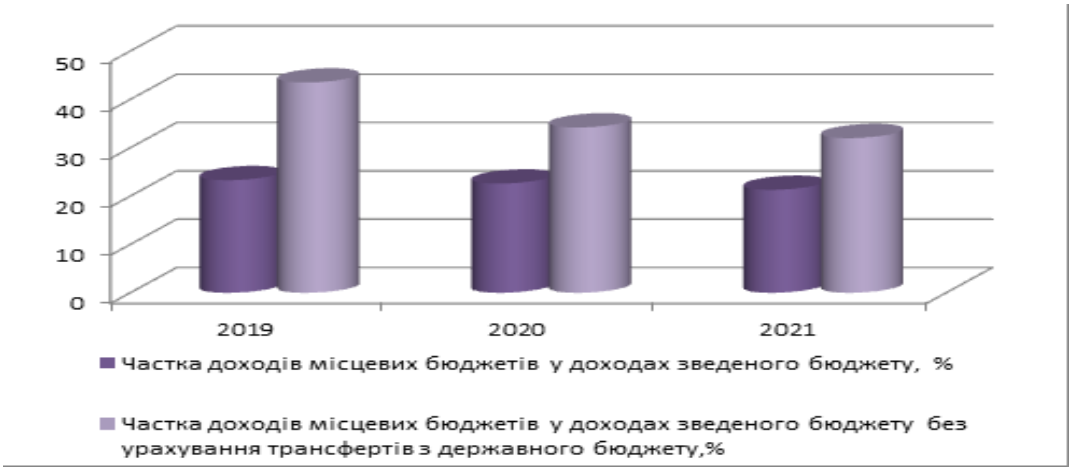

Рис.2.8 Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України протягом 2019-2021 рр, %

Джерело: [23-25]

Зауважимо, що виконання бюджету у 2020 р було на рівні 98,2%. (по загальному фонду на 98,6%, по спеціального фонду – 97,3%.) (рис. 2.11) [23-25].

Основну динаміку доходів місцевих бюджетів без урахування трансфертів демонструє табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) протягом 2017–2021 рр, млрд. грн

Доходи	2017	2018	2019	2020	2021
Усього, млрд. грн., у т.ч.:	229, 4	263, 4	311,1	471,5	383,9
- загальний фонд	192, 6	234, 1	270,1	426,0	351,8
- спеціальний фонд	36, 8	29, 8	40,9	45,5	32,1

Джерело: [23-24]

Як видно із даної таблиці, вони мають чітку тенденцію до зростання і показують підвищення частки власних доходів. Це можна пояснити реалізацією реформи бюджетної децентралізації та розширенням повноважень ОМС. У т.ч. за рахунок формування ОТГ, наповнення доходів за рахунок знаходженням альтернативних джерел місцевою владою та ін. Таким чином, основною базою ОТГ є власні надходження. Та це стало можливим саме за рахунок проведення даної реформи.

Зауважимо, що відбулось зменшення загальної бази місцевих бюджетів на 15,9% або 89 млрд грн (табл. 2.4). Така тенденція пояснюється тим, що не проводилось фінансування окремих статей видатків. Вони здійснюються за рахунок трансфертів. У 2021 р їх надійшло менше, а ніж у 2020 р. (44,4%). Не здійснювались такі видатки як[23-25]: субсидії населенню на ЖКГ – 21,6 млрд грн; субвенції на виплату малозабезпеченим сім'ям у розмірі 54,9 млрд грн; та ін.

Протягом останніх років у даному напрямку було здійснено 53 види субвенцій. Проте їх частка у структурі доходів місцевих бюджетів має тенденцію до зменшення, а саме; із 49,9% до 29,4% (рис. 2.9).

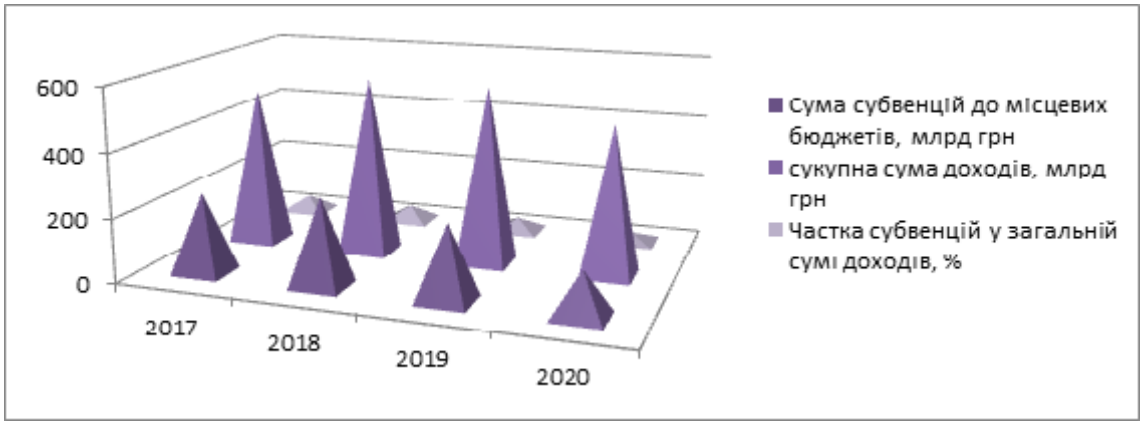

Рис.2.9 Співвідношення субвенцій, отриманих місцевими бюджетами протягом 2017-2021 рр, млрд. грн

Джерело: [23-25]

Варто проаналізувати податкові надходження у структурі місцевих бюджетів. Вони займають окрему частку місцевого бюджету. Зокрема єдиний податок у 2020 р. склав 38,0 млрд грн, що на 7,8% (на 2,8 млрд грн) перевищує надходження за аналогічний період. Він становить 13,1% від усіх сум доходів загального фонду місцевих бюджетів. Разом з тим, суб'єктами підприємницької діяльності було перераховано 5,1 млрд грн (або 13,4%). Суб'єктами господарювання було здійснено перерахування на рівні 27,6 млрд грн єдиного податку (або 72,6%). У сфері АПК його сума складала 5,3 млрд грн (або 14,0%). Надходження податків і їх структуру демонструє рис. 2. 10 [23-25] .

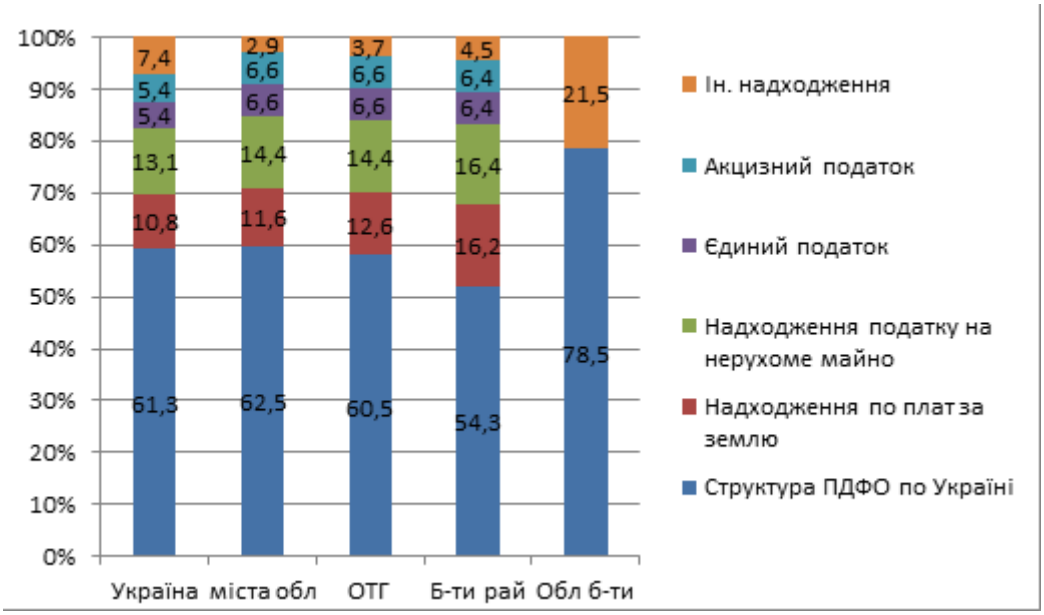

Рис. 2.10 Структура податкових надходжень місцевих бюджетів України за 2021 р, %

Джерело: [23-25]

Як і в доходах ДБУ, так і на місцевому рівні бюджетоутворюючі податки відіграють ключову роль. Зауважимо, що до основних таких відносимо: як загальнодержавні, так і місцеві податки та збори. Якщо відслідкувати надходження від акцизного податку, то за підсумками 2020 р вони знаходились на рівні 15,6 млрд грн [25]. У загальній структурі доходів загального фонду ОТГ питома ПДФО становить 78,5% (рис. 2.10), у 2020 р аналогічний показник становив 60,5%.

Приймаючи до уваги зміни законодавчих актів, то було вилучено таке поняття як ОТГ. У 2021 р відсутня така категорія як місцеві бюджети. У 2020 р загальний обсяг видатків місцевих бюджетів складав 478,1 млрд грн. Це менше на 88,2 млрд грн (або -15,5%) від обсягу видатків, які було проведено у 2019 р.

Протягом 2021 р 872 ОТГ приймали участь у прямих відносинах із ДБУ. Їх доходи налічували 54 млрд грн. В свою чергу це становить 18,6% від загального обсягу доходів місцевих бюджетів [25]. Цю тенденцію демонструє рис. 2.11.

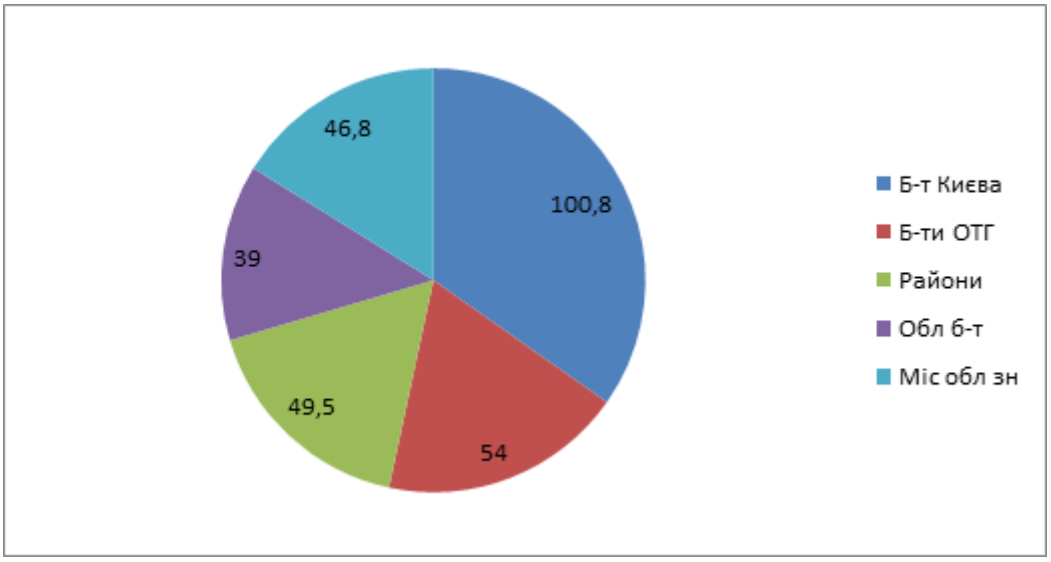

Рис. 2.11 Структура доходів загального фонду (без урахування трансфертів) за рівнями місцевих бюджетів за 2021 , млрд. грн

Джерело: [25]

Таким чином, зауважимо, що проведений аналіз показав, що видатки місцевих бюджетів проводяться згідно затверджених документів і чинного законодавства в кожному регіоні держави. Реформування міжбюджетних відносин є ключовим інструментом і необхідним для продовження. Подальша реалізація реформи очевидно дасть позитивні результати. Із метою створення ефективної системи фінансового забезпечення ОМС як фінансово автономного інституту у системі міжбюджетних відносин. Цілком очевидно, що необхідно перш за все чітко розмежувати доходи між всіма ланками бюджетної системи; раціонально розподіляти ресурси регіонів; здійснити забезпечення ефективного розвитку інфраструктури регіону. Разом з тим, необхідно чітко відслідковувати вплив на систему фінансового забезпечення ОМС та на розвиток соціальної та економічної складової шляхом утворення сприятливих умов задля сталого розвитку ОТГ.

РОЗДІЛ 3
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Актуальними на сьогоднішній день є питання регулювання і збалансування ДБУ. Вчені і економісти вивчають дані питання багато років, але в умовах фінансової нестабільності та воєнних дій ці питання стоять досить гостро. Як правило, бюджетна політика України розглядається ними через призму стабільності банківських криз у площині фінансово-бюджетної складової. Разом з тим, важливим чинником являється рівень державних запозичень і дефіциту бюджету, ліквідність фінансового ринку та багато ін. факторів. Основою забезпечення сталого розвитку бюджетної системи є умови забезпечення і виконання її базових принципів. Основні підвалини розвитку бюджетної системи демонструє рис. 3.1.

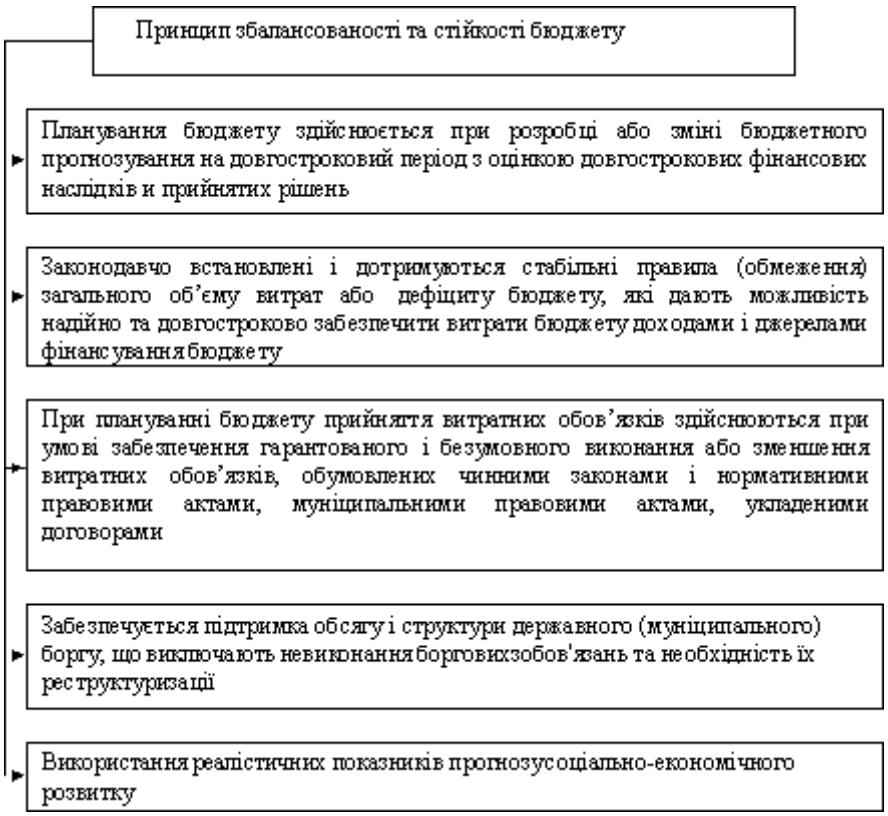

Рис. 3.1 Умови забезпечення розвитку сталості бюджетної системи

Джерело: [28]

В контексті розгляду категорії «бюджет», виявлено стійкий зв'язок із раціональним розподілом податкового потенціалу, об'єктивною можливістю забезпечення фінансовими ресурсами та освоєння видатків і державних ініціатив, з фіскальною забезпеченістю тощо. Основна мета проведення ефективної бюджетної політики є покриття видаткових потреб усіх рівнів бюджетної системи.

Ключовим в даному питанні є стійкість та ефективне використання коштів бюджету, прозорість бюджетного процесу та раціональний їх розподіл. Якщо ж узагальнити такі підходи щодо визначення стійкості даної сфери, то, загальновідомо, що її стійкість характерна такій системі, у якій системні кризи або дисбаланси, що з’являються, пов'язані із внутрішніми та зовнішніми факторами. Вони не мають істотний вплив на заощадження і інвестиційні плани держави, суб’єктів господарювання та не змінюють її основні цілі у сфері бюджетної політики. Визначення нестійкості при цьому як кризи, так і ін. економічних явищ залишає безліч невирішених питань, які потребують більш детального дослідження. Зазначимо, що ключовим питанням, яке пов'язане із державним регулюванням даної сфери є збалансування бюджету та обслуговування державних запозичень задля стабільного її функціонування.

Основними підвалинами, на які держава може спиратись є ефективно сформована макроекономічна модель її бюджетної системи. Це можна розглядати з різних сторін. Загальновідомо, що на мікрорівні вона має забезпечити компенсацію фінансових ресурсів та забезпечити стійкість бюджетної системи протягом економічного циклу. Інакше кажучи, бюджетна система має у певні періоди часу розміщувати та забезпечувати ресурсами своє функціонування і здійснювати раціональні кроки щодо регулювання дефіциту бюджету, обслуговування своїх запозичень та ін. [22].

З ін. боку, основна властивість прояву стійкості є її здатність переміщувати фінансові ресурси із одного сектора економіки до іншого. Саме тому, що на макрорівні вона має безперервно і повноцінно здійснювати

забезпечення інвестиційного, ощадного балансу тощо. Це проявляється через фінансування інвестиційних проектів та економію ресурсів в цілому.

Для забезпечення ефективного управління публічними фінансами ключовим дієвим орієнтиром є дотримання принципів управління бюджетною стійкістю і бюджетним процесом на всіх рівнях. Передусім, ці заходи визначають стандарти і практику запровадження різних норм та мають бути реалізовані у контексті прозорості функціонування економічних структур, і оцінки бюджетної системи України.

Усі зміни бюджетної сфери мають бути зосереджені на ефективному секвеструванні бюджетних видатків, покращенні їх структури і підвищенні ефективності їх використання та розподілу. Підвищення рівня ефективності бюджетної сфери пов'язане із вдосконаленням діяльності органів державного контролю і одночасно грошово-кредитних операцій.

Зауважимо, що розвиток фінансових інститутів бюджетної сфери доцільно згрупувати за такими напрямами як: доходи, видатки, цільові програми, взаємовідносини на різних рівнях бюджетної системи, взаємини між державою та позабюджетними фондами, збалансування бюджету та визначення основних джерел, які на це спрямовуються. Заходами щодо удосконалення та зміцнення доходної частини державного бюджету повинні бути такі, які б сприяли виявленню резервів чинної системи оподаткування та ін.. резервів. Основні напрями збільшення надходжень доходної частини бюджету демонструє рис. 3.2.

Перелічені заходи в основному спрямовані на забезпечення стійкості та збалансованості бюджетної системи у довготривалій перспективі. Разом з тим, це дасть можливість підтримувати необхідні фінансові резерви на належному рівні.

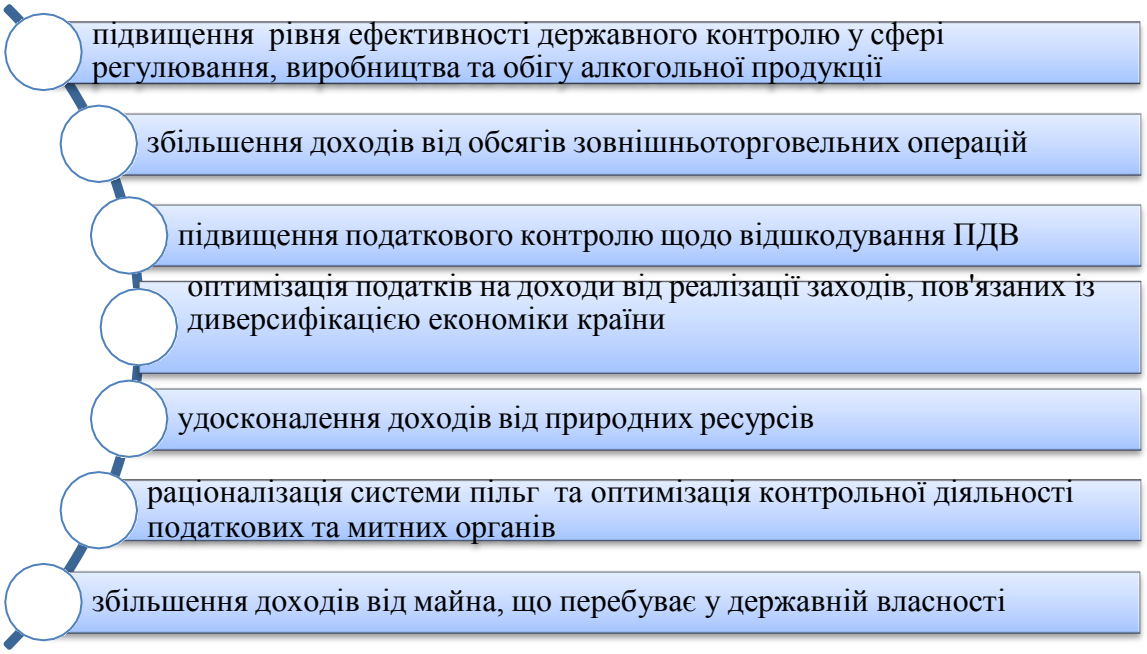

Рис. 3.2 Основні напрями збільшення доходів бюджетів

Джерело: [28]

Щодо сфери видатків, то пріоритетними напрямами тут є наступні (рис. 3.3):

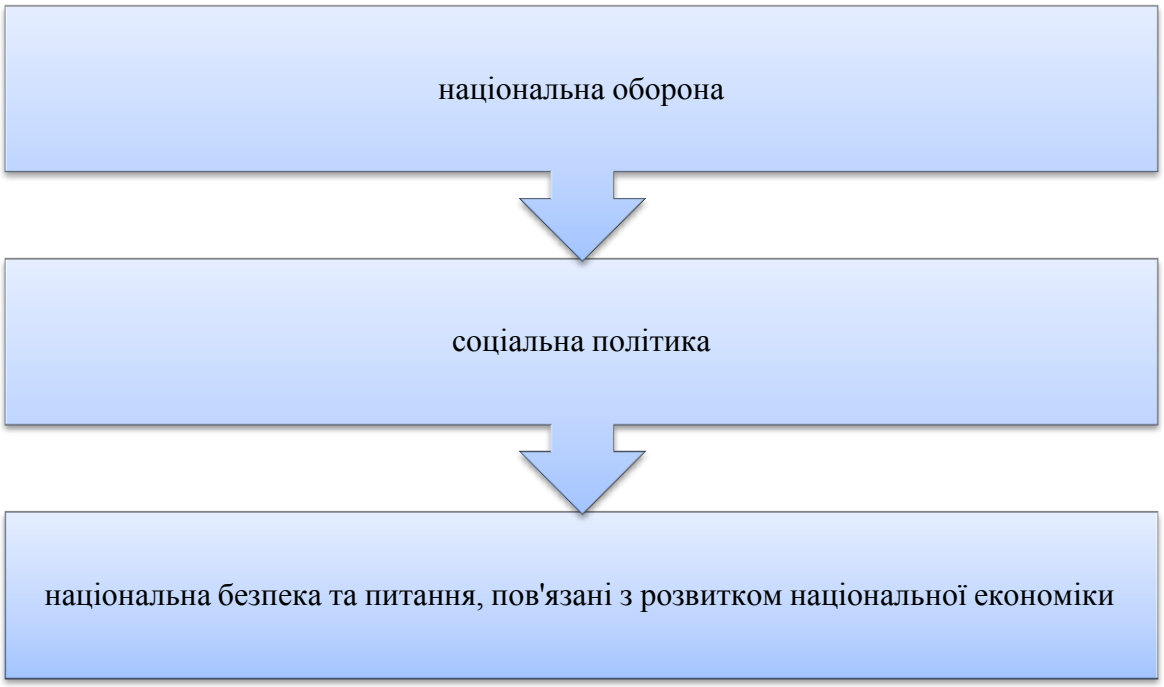

Рис. 3. 3 Ключові напрями фінансування видатків бюджету

Джерело: [28]

Якщо ставити за мету зниження ризиків щодо виконання видатків бюджету, то необхідно удосконалювати роботу у сфері підвищення якості управління публічними фінансами та ефективністю використання цих коштів. Необхідно формувати системний підхід щодо комплексу державних програм, які вкладені у використання ПЦМ виконання бюджету.

Одним із головних аспектів вдосконалення бюджету держави на макрорівні є регулювання його збалансованості. В т.ч. налагодження процесів міжнародної співпраці у сфері економічних та фінансових систем, з метою мінімізації фінансових та комерційних ризиків, створення сприятливих умов для функціонування різних економічних суб'єктів на міжнародних ринках. Розвиток коопераційних, торгівельних і виробничих відносин. Створення передумов співпраці у сфері інвестиційно-інноваційних проектів і належний розвиток нових високотехнологічних виробництв та ін. [23].

Для досягнення поставленої мети актуалізуються найбільш ефективні методи економічного та фінансового регулювання, серед яких першочергового значення набувають бюджетні та податкові інструменти. Використання найефективніших як бюджетних, так і податкових інструментів регулювання економічних відносин є одним із сучасних напрямів подальшого розвитку інтеграційних процесів між країнами.

Ефективне проведення бюджетно-податкової політики держави є запорукою стабільності та сталості розвитку. Зауважимо, що вона прямо впливає на соціально-економічні процеси, які в ній відбуваються.

Головним інструментом мобілізації та витрачання фінансових ресурсів держави є Державний бюджет. Він дає реальну можливість впливу на розвиток реального сектору економіки, її структурну перебудову, забезпечує соціальну підтримку найменш захищеним верствам населення.

Для того аби досягнути поставлену мету використовуються реальні методи фінансового та економічного регулювання. До таких методів зазвичай відносять бюджетні та податкові інструменти. Використання цих

інструментів є найефективнішим у сфері регулювання економічних відносин та розвитку сучаснихнапрямів інтеграційних процесів між країнами.

У зв'язку із цим варто виокремити основні інструменти бюджетної збалансованості, які дозволяють забезпечити її реалізацію протягом проведення бюджетного процесу. При цьому уповноважені органи мають виходити із необхідності щодо мінімізації розміру дефіциту бюджету (рис. 3.3).

Рис. 3.4 Інструменти збалансованості державного бюджетуУкраїни

Джерело: [38]

Таким чином, на стадії виконання бюджету додатковими чинниками, які мож ут ь впливати на збалансованість бюджету виступають, методи оперативного регулювання бюджетних потоків, що дозволяють із найбільшою ефективністю маневрувати ними, а із ін. боку – визначений механізм секвестрування бюджетних видатків та збільшення бюджетних резервів.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, що спрямовані на досягнення поставленої мети та вирішення основних завдань. Основні з них такі:

1. Перелік доходів державного бюджету окреслений в Бюджетному кодексі України. На першому місці серед джерел його формування знаходиться податок на додану вартість (ПДВ). Другим за величиною джерелом формування до державного бюджету є податок на прибуток (доходи) підприємств. Третім за значенням дохідним джерелом державного бюджету є акцизний податок. ПДФО є також важливим дохідним джерелом до державного бюджету України.

2. Останніми роками підвищується роль неподаткових джерел формування державного бюджету, зокрема надходжень коштів від приватизації державного майна, рентної плати за нафту і природний газ, що видобуваються в Україні, відрахувань від плати за транзит природного газу через територію України.

3. В ході проведеного аналізу було виявлено, що спираючись на офіційну інформацію Міністерства фінансів України зауважимо, що основними джерелами фінансування державного бюджету починаючи із 24 лютого 2022 р. по 30 серпня поточного року є кредити від Міжнародних фінансових організацій, військові облігації, а також двосторонні кредити та гранти.

Разом з тим зауважимо, що основними бюджетоутворюючими податками є ПДВ, податок на прибуток підприємств, акцизний податок та ПДФО, ін.. податки не є такими значними у структурі доходів бюджету. Як показала динаміка податкових надходжень вони мають тенденцію до зростання протягом останніх 5 років. Стосовно ж неподаткових надходжень, то слід зауважити, що вони займають другорядну роль в доходах бюджету.

Основним недоліком неподаткових платежів є обмежена можливість їх

планування, оскільки джерела їх надходження напряму залежать від низки факторів, які мають нестабільний характер. Розмір неподаткових надходжень не підлягає прогнозуванню, що в свою чергу мінімізує фіскальне значення даної групи податків для державного бюджету.

4. В процесі здійсненого аналізу доходів і видатків місцевих бюджетів України, можна дійти висновку, що необхідним є продовження реформування міжбюджетних відносин та подальшу реалізацію реформи бюджетної децентралізації. З метою створення системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування як автономного інституту в системі міжбюджетних відносин необхідно: чітко розмежувати доходи між усіма ланками бюджетної системи; раціонально використовувати ресурси регіону; забезпечити ефективний розвиток інфраструктури території регіону.

Необхідно відслідковувати вплив системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток території шляхом створення сприятливих умов для стійкого розвитку територіальних громад.

5. Запропоновано, що у сучасних умовах невизначеності функціонування економічних та фінансових систем найбільш значущими та стійкими є інтеграційні утворення, що складаються між різними країнами, з метою мінімізації комерційних та фінансових ризиків, створення сприятливих умов для функціонування різних економічних суб'єктів на міжнародних ринках, збереження коопераційних та виробничих відносин, розвитку торгових відносин, створення та розвитку нових високотехнологічних виробництв, а також фінансування великих інвестиційно-інноваційних проектів.

Для досягнення поставленої мети актуалізуються найбільш ефективні методи економічного та фінансового регулювання, серед яких першочергового значення набувають бюджетні та податкові інструменти. Використання найефективніших як бюджетних, так і податкових інструментів регулювання економічних відносин є одним із сучасних

напрямів подальшого розвитку інтеграційних процесів між країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимошенко М. В. Ключова проблематика сфері планування державного бюджету України в умовах «корона кризи». *Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23.* С. 43–48.
2. Міщенко Р. О. Теретико - організаційні аспекти бюджетного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні / Р. О. Міщенко, О. Д. Гордей // *Науковий погляд: економіка та управління. – 2021. - №1 (71).* С. 50 – 54
3. Нечипоренко А.В./ Нечипоренко А.В, Мороз Л.О., Панченко І.В. // Гласність та прозрість бюджетного процесу в Україні. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України: електронне наукове видання / Університет ДФС України. Ірпінь. No 1, 2021.* С. 186-199
4. Воронкова Т. Є., Мельник А. О. Економічний зміст показників ефективності використання бджетних коштів. *Економіка та держава. 2020. № 11.* С. 84–87.
5. Радіонов Ю. Д. Видатки бюджету забезпеченні сталого соціально – економічного розвитку країни. *Інвестиції: практика та досвід № 16/2019.* С. 39-46
6. Возняк Г. В. Бюджетне забезпечення як чинник стйкого розвитку регіону: проблемно-орієнтовний аналіз / Г. В. Возняк // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. / ДУ "Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України"; відп. ред. В. С. Кравців. Львів, 2016. Вип. 1(117).* С. 45-50.
7. Коровій В. В. Економічна сутність бджетних відносин. *Економіка та держава № 9/2019.* С. 40-45
8. Сокирко О. С. Аналіз формування пріоритетних напрямів підвищення ефективності бюджету України. *2021. Держава і регіони Серія: Економіка та підприємництво. № 2 (119).*С. 68-74

9. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income (дата звернення: 25.10.22)
10. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України URL: http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index. (дата звернення: 10.11.2022)
11. Венцель В., Пилипів В., Слободян Р. Вплив пандемії covid – 19 місцеві фінанси в Україні в 2020 році. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/716/ULEAD_COVID19_Report_29.04.2021_.pdf (дата звернення 03.11.2021)
12. Підхомний О. М., Журба О. Ю. Зарубіжний досвід формування функціонування системи місцевих фінансів та його використання в Україні. *Молодий учений. № 11. 2017.* С. 1265-1270.
13. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / О. П. Кириленко, С. Л. Коваль, З. М. Лободіна [та ін.]; за ред. О. П. Кириленко. - Тернопіль: Астон, 2015. 360 с.
14. Фрунза С. А., Гаврилова Н. В. Особливості формування та використання місцевих бюджетів в Україні та інших країнах світу. *Інфраструктура ринку. 2020. № 40.* С. 421-426
15. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучсний стан та перспективи розвитку бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка. 2020. № 11.* URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/64.pdf (дата звернення 23.10.2021)
16. Іванова О. Ю. Формування потенціалу самрозвитку регіонів України в контексті трансформаційних процесів. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2014. 296 с.
17. Радіонов Ю. Д. Формування видатків бюджету: монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. 616 с.
18. Реформа державних фінансів. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-derzhavnih-finansiv (дата звернення: 25.10.2022).

19. Волкова. О. В., Сисоєнко І. А., Карлюка Д. О. Оцнка виконання доходної частини бюджету України. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 46. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/46_2020_ukr/16.pdf
20. Звіт про виконання держаного бюджету України за 2021 рік: Міністерство фінансів України від 20. 11. 2022. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-12041/db.pdf
21. Гнидюк І. В., Уманець Л. В., Гончаренко Т. В. Оцінка податку на доходи фізичних осіб фіскального показника. *Бізнес інформ. 2021. № 2.* С. 279-285.
22. Західна О. Р., Себестянович І. С. Аналіз доходів та видтків державного бюджету України. *Молодий вчений. 2020. №11.* С. 164-168.
23. Сокирко О. С., Плахотнюк В. В. Анализ стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. *Бізнес Інформ. 2019. №7.* С. 304–311.
24. Барановський О.І. Чиннки бюджетної безпеки - ББК У9 (4Укр) 262-983 Ф59 Редакційна колегія. с. 67. 2016

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)
здобувачки вищої освіти другого (магістерського) рівня
групи ФМУПЗ-21-1
Галанець Оксани Миколаївни
на тему: «Формування доходів Державного бюджету України»

Бюджет країни є основним фінансовим планом держави, що відображає його доходи і видатки, плани щодо витрачання фінансових ресурсів та забезпечення їх надходження. Важливими проблемами функціонування держави є формування та розподіл фінансових ресурсів та їх витрачання. Разом з тим, ключовими проблемами у сфері формування доходів Державного бюджету є зміцнення та підвищення рівня доходної частини. В умовах воєнного стану це питання набуває неабиякої актуальності. Саме тому, необхідно ґрунтовно дослідити і виявити напрями зміцнення доходної частини бюджету. Це і зумовлює актуальність теми дослідження.

В роботі висвітлено сутність державного бюджету, його функції та роль. Разом з тим проаналізовано доходну частину державного бюджету України протягом останніх 5 років. Досліджено склад і структуру доходів Державного бюджету та джерела її наповнення. Проведено детальний аналіз існуючих проблем даної сфери та запропоновано шляхи наповнення Державного бюджету України.

У процесі написання роботи було використано такі методи дослідження як: загальні методи наукового пізнання, історичний, абстрактно-логічний метод, метод аналогії та порівняння, для аналізу проблематики бюджетної системи – методи спостереження, групування, графічного відображення, середніх величин, аналізу рядів динаміки, структурного аналізу.

В процесі дослідження було використано офіційні статистичні дані Міністерства фінансів України, звіти Державної казначейської служби.

Роботу виконано згідно встановлених методичних і практичних вимог. Робота заслуговує оцінки «відмінно» (45 балів).

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту)
Сокирко О.С., к.е.н., доцент _____ _____
(підпис) (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проєкт)

Кваліфікаційна робота (проєкт) здобувачки вищої освіти

Галанець О.М.

(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «23» 01 2023 № 9 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри публічних фінансів Тетяна КОЛЯДА

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти Державного податкового
Університету
Галанець Оксани Миколаївни
На тему: «Формування доходів Державного бюджету України»

Актуальність теми обумовлена теоретичною і практичною значущістю питань, що стосуються формування доходної частини Державного бюджету в Україні. Загальновідомо, що ефективний розподіл фінансових ресурсів виступає найважливішою гарантією функціонування держави. Це визначає її фінансові можливості та здійснення своїх внутрішніх і зовнішніх функцій.

Наукова новизна В роботі проведено ґрунтовний аналіз щодо формування доходів Державного бюджету, як на макро, так і на мікрорівні в умовах воєнного стану України. Досліджено вплив факторів, які негативно впливають на формування доходної частини Державного бюджету та розроблено ряд пропозицій щодо їх збільшення.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу

В роботі детально досліджено проблему формування доходів Державного бюджету, їх структуру та джерела наповнення. Вивчено і охарактеризовано теоретичні засади Державного бюджету України та його основні особливості. Дане дослідження виконано на статистичних матеріалах офіційних джерел статистики та добре проілюстроване. Основними джерелами інформації були сайт Міністерства фінансів України, Державне казначейство України та сайт Децентралізація.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України

В кваліфікаційній роботі розроблено ряд пропозицій в контексті підвищення рівня доходів Державного бюджету із урахуванням пропозицій щодо усунення, і удосконалення факторів, які негативно впливають на дану сферу. Ці пропозиції можуть бути використані на практиці щодо усунення негативних впливів на формування доходної частини бюджету.

Наявність недоліків серйозних недоліків у роботі не виявлено.

Загальний висновок і оцінка роботи робота виконана на високому теоретичному і практичному рівні згідно встановлених методичних та практичних вимог до написання дипломних (кваліфікаційних) робіт. З огляду на це робота претендує на оцінку «відмінно».

Рецензент д.е.н., професор, перший проректор ПЗВО «Міжнародний європейський університет»

М.О. Житар

(підпис, М.П.) (ініціали, прізвище)

«25» серпня 2023 р.